

ПРОЯВ ЕМПАТІЇ У НАВЧАЛЬНИХ ВЗАЄМОСТОСУНКАХ

Навчання – це процес, який потребує неабиякої самоорганізації, терпіння і мотивації від всіх його учасників. Педагогічна діяльність відноситься до соціономічних видів, де спілкування, яке супроводжує, є її суттєвою стороною. Визначальними у побудові навчального спілкування є система стосунків між вчителем та учнем. Отже, навчальні взаємовідносини повинні ґрунтуватися на спілкуванні і мати такі позитивні складові, як довіра, повага, стриманість, ввічливість, емпатія. Саме особистість вчителя, його емпатійні властивості є вирішальними у побудові міжособистісних стосунків. Завдяки емпатії педагог може не тільки розуміти потреби, інтереси, здібності учнів, але і відповідно до цього будувати спілкування у навчанні.

Як доводить аналіз, у сучасній українській науці проблема емпатії особистості вчителя знайшла своє відображення у багатьох працях, присвячених вивченню педагогічної діяльності. Про те, незважаючи на ґрунтовність психологічних досліджень, емпатія лише в часткових випадках розглядається дослідниками як невід’ємний компонент системи суб’єкт – суб’єктних взаємин у навчальному спілкуванні, як фактор регулятивної функції у процесі керування учінням. Все це дає підстави вважати представлене дослідження актуальним, і таким що відповідає сучасним потребам психологічної та освітньої практики.

Метою дослідження є вивчення психологічних особливостей прояву емпатії у взаєминах вчитель-учень. Відповідно до поставленої мети визначено завдання: узагальнити та систематизувати дослідження з проблеми розвитку емпатії особистості педагога.

З метою вивчення емпатії було проведено дослідження, в якому прийняло участь 40 чоловік: 20 вчителів місцевої школи (з педагогічним стажем від 15 р.), 20 студентів-магістрів педагогічного факультету університету (стаж до 1 р.). Виходячи з мети дослідження були підібрані наступні методики «Діагностика рівня емпатії» (Бойко В. В.) та «Тест емпатійного потенціалу» (Юсупова І. М.). За результатами кількісного аналізу визначено, що у студентів-магістрів найбільш вираженим каналом емпатії є «Емоційний канал емпатії». Це свідчить про здатність до емоційного резонансу з оточуючими – вміння співпереживати іншим. Також у студентів чітко виражений інтуїтивний канал емпатії, що свідчить про здатність передбачити поведінку партнерів, діяти в умовах дефіциту інформації про них. Це доводить наявність здатності опиратися на власний досвід.

У вчителів, натомість, найбільш вираженим каналом є «проникна здатність до емпатії». Це доводить наявність у педагогів важливої комунікативної властивості, яка дозволяє створювати атмосферу відкритості, довірливості, задушевності. Розслаблення партнера сприяє емпатії, а атмосфера

напруженості, неприродності, підозрілості перешкоджає розкриттю і емпатичного розуміння.

За результатами проведеної методики на визначення рівня емпатії можна стверджувати, що як у групі студентів-магістрів, так і в групі вчителів переважає високий рівень емпатії (відповідно 70% та 80%). Дуже високий рівень емпатії спостерігається в студентів-магістрів на рівні 20% та на рівні 15% у вчителів. Нормальний рівень емпатії тільки в 10% у групі студентів-магістрів та 5% у групі вчителів. В респондентів обох груп емпатія виражена на високому рівні, що також не є нормою, так як призводить до підвищеної чутливості до проблем оточуючих і впливом на власний емоційний стан. Так як емпатія в більшій мірі властива особам жіночої статі, а вибірка в основному гомогенна (95% – жінок; 5% – чоловіків), то результат є нормальним, враховуючи цей фактор.

Емпатійне розуміння в педагогічному процесі веде до довіри і позитивних відносин не лише між вчителем та учнем, а й між учителями, самим педагогічним колективом, між батьками та вчителями. Воно створює позитивний емоційний настрій, почуття довіри до старших, віри в свої сили, можливості самого себе. Все це сприяє підвищенню ефективності освітньо-виховного процесу, створенню особистісно-розвиваючих відносин, співчуття та співпереживання, людяності. У сучасній психології робиться акцент на вивчення емоційного взаємного впливу педагогів та учнів. Мова повинна йти про емоційний розвиток та емоційну культуру особистості, що забезпечують стабільність та адекватність емоційних реакцій [4].

Достатній рівень емпатії впливає на здатність розв'язання педагогічних проблем та сприймає налагодженню взаємостосунків вчителя з учнями, допомагає зрозуміти особистість дитини та перейнятися її проблемами.

Література

1. Киричок І. І. Педагогічне спілкування у діяльності вчителя / І. І. Киричок, В.Г. Кучерявець. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2008. – 391 с.
2. Коджаспирова Г. М. Педагогика : учебник для академического бакалавриата / Г.М. Коджаспирова. – Москва : Юрайт, 2016. – 719 с. – (Московский Дом Книги).
3. Кузьмина Н. В. Педагогическое мастерство учителя как фактор развития способностей учащихся / Н. В. Кузьмина. – Сов. Педагогика, 1984. – № 1. – С. 20-26.
4. Роджерс К.Р. Погляд на психотерапію. Становлення человека. / Пер. з англ. Заг. ред. і предисл. Ісеніна – М. : Прогрес, 1994.

УДК 159.922.8:159.923.2

Т. Д. ЩЕРБАН, О. В. КОВАЧ
Мукачівський державний університет

САМОСПРИЙНЯТТЯ ЮНАКІВ

Вивчення самоствавлення особистості хоча і є традиційною психологічною проблемою, про те, вона зберігає свою актуальність. Розширення самосвідомості, здатність особи усвідомлювати та пізнавати саму себе є рушієм успіху у всіх сферах активності, а саме у: навчанні, трудовій діяльності,